

Ministrstvo RS za kulturo
Maistrova ulica 10
1000 Ljubljana

Ljubljana, 22. julij 2024

ZADEVA: Pripombe Sindikata novinarjev Slovenije na predlog zakona o Slovenski tiskovni agenciji (evidenca vladnega akta: 2024-3340-0039)

V Sindikatu novinarjev Slovenije podajamo pripombe na predlog zakona o Slovenski tiskovni agenciji (ZSTAgen-1; EVA 2024-3340-0039; v nadaljevanju: ZSTAgen-1), ki ga je ministrstvo za kulturo 20. 6. 2024 dalo v javno obravnavo.

Najprej izpostavljam, da pri pripravi predloga nismo sodelovali, čeprav smo dalj časa, najbolj intenzivno pa v času vladnega izčrpavanja Slovenske tiskovne agencije (v nadaljevanju: STA) v letih 2020 in 2021, opozarjali, da so spremembe zakona nujno potrebne. Pri tem naj hkrati izpostavimo, podobno kot pri pripravi zakona o medijih, da Resolucija o normativni dejavnosti, ki jo je državni zbor »zaradi priprave in sprejemanja kakovostnih predpisov« sprejel leta 2009, poslovnik vlade pa se je v skladu z njeno vsebino spremenil leto pozneje, predvideva zgodnje vključevanje javnosti pri pripravi predpisov, saj so ti tako kakovostnejši.

Predlog, ki ga je v javno obravnavo dalo ministrstvo, smo v sindikatu proučili. Ocenjujemo, da je smer predloga prava (premik z Urada vlade RS za komuniciranje na ministrstvo za kulturo kot pristojno za medije, ko gre za vprašanje pogodbenih in drugih obveznosti; krepitev avtonomije tiskovne agencije), vendar pa bi bil na mestu premislek o (statusni) spremembi v smeri krepitev njene javne službe, saj so avtonomni javni in neprofitni mediji odločilnega pomena za uveljavljanje profesionalnega novinarstva, neodvisni mediji in novinarstvo pa ena od pomembnejših varovalk javnosti.

V nadaljevanju navajamo naše pripombe oz. premisleke, ki se nanašajo zlasti na javno službo, ki jo opravlja STA na področju informiranja.

1. Javna (gospodarska) služba

V ZSTAgen-1 namesto javne službe, ki jo opravlja Slovenska tiskovna agencija (1. člen), opredeljuje »gospodarsko javno službo«, kot jo ureja Zakon o gospodarskih javnih službah. V razlagi 1. člena predlagatelj zakona zapiše:

Novi zakon namesto javne službe opredeljuje gospodarsko javno službo, kot jo ureja Zakon o gospodarskih javnih službah, ker je to glede na dane okoliščine v zvezi z dejavnostjo, poslanstvom in namenom ustanovitve STA, kot tudi zaradi njenega financiranja oziroma možnih virov financiranja, primernejša oblika za zagotavljanje javnih storitev, ki so v javnem interesu Republike Slovenije. V skladu z Zakonom o

gospodarskih javnih službah se z gospodarskimi javnimi službami zagotavljajo materialne javne dobrine kot proizvodi in storitve, katerih trajno in nemoteno proizvodnjo v javnem interesu zagotavlja Republika Slovenija oziroma občina ali druga lokalna skupnost zaradi zadovoljevanja javnih potreb, kadar in kolikor jih ni mogoče zagotavljati na trgu. Kot možne vire financiranja gospodarske javne službe Zakon o gospodarskih javnih službah določa ceno javnih dobrin, proračunska sredstva in druge vire, ki so določeni z zakonom ali odlokom lokalne skupnosti.

Natančna opredelitev gospodarske javne službe je pomembna tako zaradi domačega kot tudi evropskega prava, zlasti evropskih pravil za državne pomoči. Eno od načel javnih služb v domači zakonodaji (npr. Zakon o gospodarskih javnih službah) je njihova določna zakonska ureditev.

V skladu z 2. členom ZSTAg-1, po katerem agencija ostaja družba z omejeno odgovornostjo (d. o. o.), pri čemer se za »vprašanja, ki niso urejena v tem zakonu, uporablja zakon, ki ureja gospodarske družbe«, pa se »za vprašanja izvajanja gospodarske javne službe, ki niso urejena v tem zakonu, uporablja zakon, ki ureja gospodarske javne službe«. In ker je STA izdajatelj medija, se zanjo smiselno uporablja tudi zakon o medijih.

V SNS menimo, da je aktualna zakonodajna ureditev v delu, ko pravi, da STA »opravlja javno službo stalnega, celovitega, točnega in objektivnega zagotavljanja informacij«, primernejša od na novo predlagane, saj medij, kot je STA, ni le gospodarska dejavnost, ampak je njen pomen veliko širši in prav to zajema pojem »javne službe«. To potrjuje tudi zakon o gospodarskih javnih službah, ki jih v svojem 2. členu opredeli dejavnosti gospodarskih javnih služb, toda med njimi ni dejavnosti, ki jih opravlja tiskovna agencija:

Gospodarske javne službe se določijo z zakoni s področja energetike, prometa in zvez, komunalnega in vodnega gospodarstva in gospodarjenja z drugimi vrstami naravnega bogastva, varstva okolja ter z zakoni, ki urejajo druga področja gospodarske infrastrukture.

Nadalje, Uredba (EU) 2024/1083 evropskega parlamenta in sveta o vzpostavitvi skupnega okvira za medijske storitve na notranjem trgu in spremembi Direktive 2010/13/EU z dne 11. 4. 2024 uporablja termin »ponudnik javne medijske storitve«. Opredeljuje ga kot ponudnika medijske storitve, ki je na podlagi nacionalnega prava pooblaščen za opravljanje nalog javne storitve in prejema nacionalna javna sredstva za opravljanje takih nalog:

Ponudnike javnih medijskih storitev bi bilo treba razumeti kot tiste, ki jim je zaupana naloga javne službe in hkrati prejemajo javna sredstva za njeno izpolnjevanje. To ne bi smelo zajemati zasebnih medijskih podjetij, ki so se strinjala, da bodo, v okviru omejenega dela svojih dejavnosti, nekatere posebne naloge splošnega pomena opravljala v zameno za plačilo.

V predlogu ZSTAgen-1 se navaja gospodarska javna služba za potrebe javnosti in medijev. V SNS menimo, da je primerneje STA označiti za ponudnika javne medijske storitve v smislu: *»Slovenska tiskovna agencija (v nadaljnjem besedilu: STA) opravlja javno službo ponudnika javne medijske storitve. Za izpolnjevanje nalog javne službe prejema javna sredstva«.*

Nadalje, po mnenju SNS je tretji odstavek 1. člena ZSTAgen-1 nepotreben, saj je država dolžna zagotoviti zakonito financiranje, pri čemer je jasno, da se javna služba financira iz javnih sredstev, pogoje pa mora zagotoviti država oz. ustanovitelj in se ne navajajo v zakonu.

Ob pregledu načina zagotavljanja gospodarskih javnih služb smo zasledili, da so te predvidene v zakonu, ki ureja posamezno področje izvajanja gospodarske javne službe. Zastavlja se torej vprašanje, ali bi morale biti izvajanje gospodarske javne službe s področja medijev predvideno v zakonu o medijih. Zakonska opredelitev gospodarske javne službe je pomembna tudi zaradi sprejema podzakonskih aktov, kot je, denimo, uredba, s katero vlada predpiše način izvajanja gospodarske javne službe. Tretji člen Zakona o gospodarskih javnih službah namreč določa, da so gospodarske javne službe obvezne in izbirne. Vlada z uredbo predpiše način opravljanja republiške gospodarske javne službe. Tehnični, oskrbovalni, stroškovni, organizacijski in drugi standardi ter normativi za opravljanje gospodarskih javnih služb se urejajo s predpisi pristojnih ministrov.

Po naši oceni bi morala vlada najprej v zakonu o medijih določiti, da se za potrebe informiranja medijev in javnosti ustanovi gospodarska javna služba, potem na podlagi zakona o medijih sprejeti uredbo, ki bi določila način izvajanja gospodarske javne službe. To je tudi podlaga za umestitev STA pod ministrstvo za kulturo. Tako je vlada ravnala v drugih primerih, npr. obvezna gospodarska javna služba varstva okolja, ki je določena v 232. členu zakona o varstvu okolja, nadzor nad delovanjem gospodarske javne službe izvaja pristojno ministrstvo. Navedeno je po naši oceni dodaten argument, da STA ne more biti ustanovljena na podlagi zakona o gospodarskih javnih službah. Po našem mnenju bi bil zato na mestu premislek o (statusni) spremembi tiskovne agencije v smeri krepitve njene javne službe, saj so avtonomni javni in neprofitni mediji odločilnega pomena za uveljavljanje profesionalnega novinarstva v službi javnosti.

2. Opredelitev javne službe

V 5. členu ZSTAgen-1 je prav tako na novo opredeljena »gospodarska javna služba«, ki zajema:

- *izvajanje javne medijske storitve tiskovne agencije v slovenskem in angleškem jeziku za potrebe izdajateljev medijev in drugih naročnikov;*
- *objavo kratkih povzetkov novic na spletnem portalu;*
- *vzpostavitev in urejanje spletnega portala za objavljanje kratkih povzetkov novic;*
- *vzpostavitev in urejanje spletnega portala za preverjanje točnosti vsebin;*
- *pripravo in objavo vsebin o delovanju avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, vsebin o delovanju romske etnične skupnosti v Republiki Sloveniji, vsebin za pripadnike drugih narodnih in etničnih skupnosti v*

Republiki Sloveniji ter vsebin za slovenske narodne manjšine v sosednjih državah oziroma za Slovence v zamejstvu in po svetu;

- *upravljanje in hrambo dokumentarnega in arhivskega gradiva, ki nastaja v okviru gospodarske javne službe STA, v skladu z zakonom, ki ureja ravnanje z arhivskim gradivom;*
- *izposojo dokumentarnega in arhivskega gradiva za namene uporabe drugih izdajateljev medijev in naročnikov.*

Nadalje je v 3. členu predloga opredeljen »kratek povzetek novic«:

... sta naslov in vodilni odstavek novice ali agencijske vesti z navedenimi ključnimi informacijami o pomembnih ali aktualnih dogodkih, ki vključuje vse bistvene elemente sporočilnosti (kdo, kje, kdaj, kaj ter opcijsko kako in zakaj).

Medtem ko je v skladu z obstoječim zakonom o STA »trženje razširjenih novinarskih vsebin, zlasti zbirnih novic, tematskih in analitičnih novinarskih besedil, biografij, intervjujev, kronologij« opredeljeno kot tržna dejavnost STA, to po novem sodi med »gospodarsko javno službo«, toda za razliko od preostalih alinej, se za to storitev plačuje naročnina, medtem ko »cenik storitev za naročnike potrdi vlada na predlog STA«.

Kot izhaja iz strokovne literature, je javna služba dejavnost, preko katere se zagotavljajo javne dobrine, in sicer v skladu z javnim interesom, za njihovo zagotavljanje je odgovorna država in je izvzeta iz pravnega režim tržnih dejavnosti. Pri tem je ključno, da država z zagotavljanjem javnih dobrin prispeva k zmanjševanju socialnih razlik med ljudmi, saj so takšne dobrine dostopne vsem, ne glede na njihov materialni in družbeni položaj. Namen javne službe je tako služiti javnosti v skladu s splošnim družbenim interesom.

V SNS pozdravljamo razširitev storitev javne službe STA, kot so predvidene v ZSTAgen-1, toda predlog vendarle odpira nekaj vprašanj oz. pomislekov. Če naj bo izvajanje dejavnosti za druge medije in naročnike javna služba in če ti zanjo vendarle plačujejo naročnino, bi moral biti cenik storitev STA (vsaj) javno dostopen, saj bi se šele tako zadostilo kriteriju »enake obravnave uporabnikov glede dostopnosti in kakovosti storitev«. Menimo tudi, da bi bilo v ZSTAgen-1 potrebno opredeliti način oblikovanja cene storitve iz 5. člena predloga zakona, ki bo podlaga za oblikovanje cenika storitev (tarife).

V SNS prav tudi predlagamo, da se med javno službo, ki jo opravlja STA, vključi tudi razvoj njene lokalne in mednarodne dopisniške mreže, ta je namreč za (novinarsko) delo tiskovne agencije ključnega pomena.

Predlagamo pa tudi, da se zadnja alineja prvega odstavka 5. člena, ko gre »za izposojo dokumentarnega in arhivskega gradiva za namene uporabe drugih izdajateljev medijev in naročnikov«, dopolni z javno medijsko storitvijo tiskovne agencije za potrebe raziskovanja in analiz, ki jih izvajajo javne institucije in katerih namen ni pridobivanje dobička, ampak širša družbena korist na področju informiranja in komuniciranja.

3. Ostalo

Predlagamo dopolnitev 21. člena ZSTAgen-1 (financiranje STA), in sicer da STA pridobiva sredstva tudi »iz sponzoriranja in donatorstva«.

Predlagamo pa tudi dopolnitev 20. člena ZSTAgen-1 (odgovorni urednik), in sicer da se v njem opredeli tudi vršilec dolžnosti. Zanj naj veljajo enake določbe kot pri imenovanju odgovornega urednika, predlagamo pa, da se mandat vršilca dolžnosti odgovornega urednika omeji, in sicer na največ 6 mesecev.

Sindikat novinarjev Slovenije